

1.část – zpracování encyklopedického hesla

Lidovost

Lidovost je společným rysem uměleckých děl postavených na tradici určitého kulturního společenství vyjádřený buď skupinou nebo jednotlivcem.

Uměleckou formou zachycuje a předává vzory a hodnoty tvůrců náležejících ke kulturně a sociálně totožnému společenství.

Lidovost se uplatňuje v jazyce, literatuře, hudbě, tanci, hrách, mytologii, rituálech, obyčejích, řemeslnické výrobě, architektuře a v různých druzích umělecké tvorby.

Lidová slovesnost je součástí lidové duchovní kultury, kde je nejdůležitější komunikace interpreta s posluchači. Toto se týká pohádek, pověstí, pověrečných povídek, povídek ze života a legend, divadlo a loutkové hry.

Vzniku umění v jeho lidové formě vděčíme samotné lidské tvořivosti. První náznaky symboliky a různých forem zdobnosti nese již pravěké umění, pro něž je typické, že bylo velmi jednoduché, bezprostřední a tvořené anonymními umělci v rámci malých lidských společenství.

K největšímu rozkvětu lidového umění došlo podle Šourka ve středověku vlivem rozdělení společnosti na sociální třídy. V nižších vrstvách tehdejší společnosti převažovalo pěstování propracovaného umění „zdola“ oproti vysokým nárokům kladeným na umělce v jejich vyšších vrstvách. Středověk byl obdobím, kdy se začínají slavit svátky a slavnosti v rámci lidové tradice, konaly se lidové průvody, používala se pouliční, lidová řeč.

V 18. století začalo lidové umění zvláště na venkově opět vzkvétat, jelikož se začala uvolňovat napjatá situace nižších sociálních vrstev.

Po roce 1948 bylo lidové umění využito vůči lidu spíše jako osvědčený prostředek k ovlivňování myšlení lidu. Vybírány z něj byly pouze prvky, které byly totalitnímu režimu příjemné a pro jeho účely přijatelné. Okázalé oslavy měly zastínit původní lidové zvyky a církevní svátky.

Mezníkem ve vnímání tradičního a lidového umění byla 25. generální konference UNESCO v roce 1989, díky níž došlo k uznání tradiční a lidové kultury ve všech zemích za součást dědictví lidstva, které má být zachováváno budoucím generacím. Riziku ztráty lidové tradice po roce 1989 čelí nejen rozšiřující se muzejní a soukromé sbírky, ale i výstavní aktivity a skanzeny.

S porevolučním nástupem kulturního vlivu průmyslového západu došlo k úpadku lidové řemeslné tvorby. Zboží z dovozu bez autentické kulturní či citové hodnoty vytlačilo zájem kupovat původní, lidovým uměním jedinečně ztvárněné výrobky. Tím odpadnul i ekonomický důvod jejich další tvorby.

2. část – aplikace na aktuální uměnovědný problém

Ústup lidovosti

Lidové umění nebylo tvořeno původně jako umění samotné. Doplňovalo prvotní praktický účel pro běžný život lidových vrstev. O estetickém dojmu, či o radosti z díla lidových umělců se lze bavit až tehdy, je-li prvotně splněna jejich užitková funkce.

Lidé z venkova tak primárně oceňovali praktičnost předmětů denní potřeby, zato lidé z měst a vyšších vrstev si vybírali předměty z vesnic pro jejich dekorativnost, jejich užitkové funkce nepotřebovali. Tento důsledek se dnes pro lidovost ukazuje jako zásadní.

V dnešní společnosti už vůbec nejde o kvalitu užitkových funkcí uměleckých předmětů. Dříve byla ceněna práce a díla jedinečná. Dnes jsou pořizovány předměty moderní, kopírované, předměty které jsou „in“. Před tím, že *duševní otroctví, opičení se po cizím, nedostatek snahy po soběstačnosti národní a nesamostatnost národa, která nás ze všech stran zaplavuje a v naší rozhodnosti tíží, má zhoubný vliv na celé žití a bytí kulturní*, varoval Weigner už v roce 1917.

Mohlo by se zdát, že lidové umění je dnes vnímané podobně jako kýč. Prodávají se různé upomínkové tradiční předměty a dárkové zboží. Ne však již proto, aby se lidová kulturní tradice opět uplatnila a žila, ale aby vydělávala. Lidová tvorba přebrala funkci pouhé dekorace. Šourek upozorňuje, že *lidové umění není ovšem tak zvaný národní ornament nebo výšivka s jablíčkem, v němž je proměnil svérázový obchod. To je jen povrchně falšující nápodoba lidového dekorativismu*.

Díky vynálezům fotografie, filmu, tisku a rozhlasu lidové umění jako takové zaniká. Dnešními technologiemi byly vytlačeny pracně vytvářené předměty jako například dřevěné nádoby, malba na sklo, či lidová keramika. Dle Weignera se díky strojnímu průmyslu zatlačují poslední zbytky lidového tvoření, lid už netvoří sám pro sebe, ale spíše pro mzdu. Současně s tím zanikala i tvořivost lidových umělců. Pojmovým znakem lidovosti je totiž anonymita tvůrců. Dnes má ale každé dílo svého autora.

Lidovost umění v její původní formě není slučitelná s naší dnešní kulturní identitou v jejím nejširším slova smyslu. Vytrácejí se totiž předpoklady, na něž byla lidovost umění v naší společnosti navázána. Tyto předpoklady však lidovost umění potřebuje ke svému každodennímu uplatnění. Bohužel musím souhlasit s autory, kteří o lidovém umění píší jako o minulosti, jako o něčem, co bylo a vytrácí se, pokud již nevymizelo zcela. Díky jiné hodnotě peněz, technologiím, díky tomu, že lidé z malých vesnic se stěhují do velkých měst, již lidovost v umění vlastně postrádá smysl. Za těchto okolností vyznívá aktuálněji než kdy jindy Weignerův apel, že *nestačí, aby lidová tradice uzavřena byla jenom v pokladech musejních a v soukromých sbírkách, kdež stává se nezužitkovanou a dále musí býti naší snahou pokoušeti se samostatně v duchu naší doby dále tvořiti*.

Literatura:

Weigner, Leopold. *Lidové a národní umění*. Praha: F. Topič, 1917.

Šourek, Karel. *Lidové umění v Čechách a na Moravě*. Praha: Výtvarný odbor Umělecké besedy, 1942.